

Mehmet Bozkurt – Topal Osman’ı Mirliva yapalım

Posted on 22/06/2022

“Yeri yeri aşîr yerî / Meftay di me me ra kirin e kozadêri / Bûkê di teze kuştin / Girtin e zêrê d’sêrî...”

Bu, şimdilerde “itibarının iadesi” istenilen Topal Osman’ın ustalık dönemini anlatan Kürtçe bir ağıttır. Geçmiş zamanın peşine düşersek, 1921 olarak tarihleyebiliriz. Türkçesi şöyle:

“Yürü yürü aşiret yürü/ Ölülerimizi ettiler bize kapı kilidi/ Taze gelinleri öldürdüler/aldılar alınlarındaki altınları...”

“Ağıt” dedim, doğrusu “lawik” ya da “kilam” olmalı. Sözlü tarihtir, aktarıcılarına dengbej deniliyor. Dengbej mi? En güzel tarifini bir Kürt kadını yaptı:

“Kimin derdi varsa o dengbej oluyor, ben dengbej demiyorum, ‘dertbej’ diyorum!”

Başka türlü nasıl söylenebilir? Dengbejler dert anlatıcıları oluyor.

Kürt kadınının anlattığı Koçgiri’dir. Kürt/Alevi kırımı. . . Türkçesini yazıyorum:

“Ölülerimizi kapımıza kilit yaptılar/Kapımızı açılmaz hale getirdiler/Ocağımızı söndürdüler/Ocak söndürendir, Topal Osman!”

Ebubekir Hazım Tepeyran anılarını yazdı. 1921’de Sivas’ta validir Tepeyran. Koçgiri Aşireti’nin erkekleri “asi” olup dağa çıktıklarında geride bıraktıkları köylerde kalan gelinlik

yaşta kızların, kadınların, çocukların ve kocamışların halini anlatıyor Tepeyran:

“Askerlerle çemberlenen köyler ahalisi söylentilerin doğruluğuna, yani Kürtlerin tenkil edileceğine inanarak hayatlarını kurtarmak için köylerini, evlerini terk ederek dağlara sığınmağa mecbur olmuşlardır. Sırf can korkusuyla kaçan, isyan ve şekavetle suçlanarak boş kalan köyler yakılıp yıkılarak bütün mal ve eşyaları müsadere edilmiştir. (...) 132 köy muharip bir düşman istihkâmları gibi yakılmış, tahrip olunmuş ve yüzlerce nüfus öldürülmüştür...” Tepeyran’ın demesine göre köyler boşaltıldıktan sonra, kolay olmalı, yağma başlıyor. Topal Osman’ın daha önce Ermeni ve Rum Pontus yağmasından edindiği bilgi, beceri ve iş disiplinini, kısaca yıllar boyunca edindiği tecrübeleri bu defa Kürt yoksulları üzerinde sınama imkânı buluyor. Uсталık dönemi diyebiliriz. Topal Osman’ın en büyük destekçisi, “Sakallı” olarak anılan Nurettin Paşa oluyor. “‘Zo’ diyen Ermenileri temizledik. ‘Lo’ diyen Kürtlerin de köklerini ben temizleyeceğim” diyerek tarihe kayıt düşendir Nurettin Paşa. Topal Osman’ın “cürümdaşı”dır. Birlikte temizliyorlar.

Hasan İzzettin Dinamo “Kutsal İsyân” da “Çakır gözlü, güzel ve sevimli bir çocuk olan Osman” diye başlıyor Topal Osman’ın öyküsüne ve biz onun eli kanlı bir katile nasıl dönüştüğünü çeşitli kaynaklardan takip etme imkânı buluyoruz. Balkan Savaşı’nı başlangıç olarak alabiliriz. Talihi yaver gitmiş olmalı ki hemen savaşın başında bacağına isabet eden bir şarapnel parçasıyla sakatlanıyor. Resmi askerlik hayatı bundan ibarettir. Osman, Topal Osman olarak evine dönüyor. Boş durmuyor, hapishane kaçkınlarıyla bir çete kurarak Ermeni katliamlarında yer alıyor. Artık Teşkilat-ı Mahsusa’dır. Ermeni malları zebildir. El koyuyor. Gelinlik kızların altınlarını gasp ediyor. “Ağa”lığa terfi ediyor.

1916 ‘da Artvin Borçka cephesinde resmi ordunun yanındadır. Arif Cemil, “1. Dünya Savaşı’nda Teşkilat-ı Mahsusa” yı yazdı. Çok güzel ve artık “Topal Osman Ağa” olmuş Osman’a da yer ayırıyor. Yazarken ara başlık kullanmış. Şöyle: “Topal Osman elli değneği yiyince yerinden kalkamaz bir hale gelmişti” Elbette yazık ama eğlenceli bir yanı da yok değil. Aktarıyorum:

“... Rıza Bey divanı harbin firariler hakkında tayin ettiği cezalar malum idi. Efrattan birisi ilk defa firar ederse değneğe, ikinci defa firar ederse idama mahkûm ediliyordu(...) Tabi bu mahkemede Osman’ın cepheden firar ettiği kati suretle sabit olmuş ve kendisi 50 değnek cezasına mahkûm edilmişti.”

Hüküm tebliğ edilince önce inanamıyor sonra fena halde öfkeleniyor ve cepheye geldiğine bin pişman oluyor ama ne fayda, iki nefer kollarından tutup yere çalıyorlar zavallı Osman’ı, az değil, 50 değnek. Arif Cemil’in yazdıklarına göre değnek kırıldıkça yenisiyle değiştirilerek 50’ye varıncaya kadar eksiksiz ikmal ediliyor biçilen ceza. Sonrasında şunları okuyoruz Arif Cemil’ den: “ Zavallı Topal Osman bu elli değnekten sonra berbat bir hale gelmişti. O topal olduğu için zaten iyi yürüyemiyordu. Şimdi ise artık hiç yerinden kalkamayacak bir hale gelmişti (...) Topal Osman başından geçen bu vakalardan sonra anlamıştı ki, harp esnasında çetecilik yapmak cesaret ve askerlik işidir. Öyle zan ve tahmin edildiği gibi vurup kırmak, yağmagerlik etmek değildir...”

Sonra mı? Sonra, Arif Cemil’in yazdığına göre Giresun’a dönüyor Osman. Ancak Asker kaçağı Topal Osman Ağa yarbaylık rütbesini Rum Pontosluları kırarken mi takmıştır, yoksa Mustafa Kemal tarafından Ankara’ya çağrılıp Çankaya muhafızı edildiğinde mi kendisine bu rütbe verilmiştir bunu tam olarak kestiremiyoruz.

Şimdi ben Rum Pontos dedim ya, haklarında bildiklerimiz özel bir merakımız yoksa pek sınırlıdır. Daha doğrusu hani, Ermeni dediğimizde iyi kötü bir fikre sahibizdir ama Rum Pontos dendiğinde sanki hiç olmamış gibidir. Oysa Sinop’tan Rize’ye kadar uzanan sahil şeridinin ve daha içerlerde Tokat, Amasya, Bayburt’a kadar uzanan coğrafyanın kadim adı Pontos’tur ve bu bölgede 1. Dünya Savaşı başlarken Osmanlı salnamelerine göre Romanika dilini konuşan 450 bin Rum Pontos Osmanlı yurttaşı yaşamaktadır. Bunların büyük bir bölümü 1923 Lozan anlaşması gereği Yunanistan’a sürülmüş, bir bölümü savaş sırasında Rusya’ya geçmiş; şimdi burası karışık ve tartışmalı, çünkü söz konusu “öldürüşmek” olunca; “biz öldürmedik onlar öldürdü, o kadar değil şu kadar, biz başlatmadık onlar başlattı”

tartışmasının önü alınmadığından en iyisi, “en resmi” kaynaktan aktarmak olmalı. Genelkurmay raporlarına göre öldürülen Pontoslu sayısı 65-70 bin civarındadır. Yine aynı kaynağa göre çetecilik olayına karışan Pontoslu 11. 118, bu arada öldürülen Türk köylü sayısı 1817 olarak kayıtlara geçmiştir. İtiraf etmeliyim ki son iki sayıdaki küsuratlı netlik en kuşkucu yaklaşımların bile önünü kesmektedir! Uzatmadan ve okuyucuyu sayılara boğmadan yazacak olursak en az 65 bin Pontoslu öldürülmüştür.

Sakallı Nurettin diyorum, Topal Osman’ın cürümdaşı... fotoğrafı var, sanki insan gibi ama bunu der demez sözünüzü geri alıyorsunuz. Şunları söylerken keyifle kıkırdadığımı tahmin edebiliyorum:

“... Kadınlara gelince; Pontusçulukla meşbu erkeklerine fikren, bedenen, malen muavenet ettikleri, hakikattir. Yataklık ettikleri hakikattir. Yataklık, muhbirlik, cinayete teşkâr kadınlar da mahkemeye sevk edildiler. Fikrimizce memleketimizdeki Rumlar bir yılandır. Bu yılanın zehri kadınlardır. Bu yüzden erkeklerle aynı şeyi yaptık. Çocuklarından da ayırmadık. ”

Topal Osman’ın Sakallı’dan el aldığı anlaşılıyor. Karadeniz’de kıyı boyunca balıkçılık, kaçakçılık, yük taşıyıcılığı yapan “orta büyüklükte gemiler var “taka” da deniliyor. Bunlar buhar gücüyle çalışıyor ve doğal olarak bir ısı kaynağına ihtiyaç var. Bunun için de odun ya da kömür kullanmak gerekiyor. Topal Osman deniz çocuğu ve baba yadigârı bir “taka”sı var. Harp zamanı, iktisatlı davranmak gerekiyor, geleneksel ısı kaynağı odun ve kömürün yanına Pontosluları ilave ederek tasarrufta bulunmuş oluyor. Bunu Mustafa Kemal’in yakın arkadaşı, “Çankaya yaranı” gazeteci Falih Rıfki Atay’dan öğreniyoruz. Falih Rıfki’nin yazdıklarına göre; basılan her Türk evine karşı 3 Rum evi basıyor Topal Osman ve kendilerine kazdırdığı mezarlara gömüyor onları. Bir de, vapur kazanları var. Falih Rıfki’nin yalancısıyız, onun demesine göre diri diri atıyor vapur kazanlarına Rumları. Yakıttan tasarruf bu olmalı.

Falih Rıfki’nin izini sürececek olursak ünlü romancımız Halide Edip Hanım’ın (Adıvar) Mustafa

Kemal Paşa'dan halka yapılan şiddetin durdurulmasını ve bu manada sıkça şikayetlerde bulunduğunu da öğreniyoruz. Halide Hanım'ın "elinin hamuruyla" bu girişimlerini öğrenen Topal Osman'nın önce derin bir "ah" çektiğini yazıyor Falih Rıfkı. Devamında da şunlar var: " Ah Mustafa Kemal Paşa o kadını bana verse de karşı koymak nedir ona göstersem ... " Falih Rıfkı Topal Osman'la olan sohbetini burada kestiği için Halide Hanım'ı Mustafa Kemal'in mi yoksa Allah'ın mı koruduğu karanlıkta kaldığı gibi, eline geçseydi Topal Osman'ın ne göstereceği de sır olarak kalmış!

Cemal Şener Topal Osman'ı "Topal Osman Olayı" adıyla kitaplaştırarak büyük hayır işledi. Bana göre en hayırlı yanı da çok sayıda belgeyi kitaba ek olarak koymasındır. Bunlardan biri de "Giresun Sancağı Reji Müdürü Nakiyüddin" imzalı, doğrudan Mustafa Kemal'e hitaben yazılmış bir şikayetnamedir. 15 Ocak 1921 tarihini taşıyor ve "Gazi Paşamız Efendimiz Hazretleri" diye başlıyor. Ben ortasından başlıyorum Şöyle:

"...İşte bu suretle zaten Belediye Başkanı iken Müdafa-i Hukuk Reisliğini de ele geçirdikten sonra bu adam, etrafını saran cahil ve hırslı dalkavuklar dolayısı ile de burada adeta hükümet içinde hükümet durumunda bir türedi biçimi yaratmaya başlayarak, memleketi terk ederek başka bir ülkeye kaçan Rumların mülk ve bahçelerini kendine, akraba ve soyuna sopuna ve dalkavukları arasında böldüğü gibi, bunların İslam halktan alacaklarına karşılık kasalarında sakladıkları senetleri elde eden bu adam (...) alacak değerleri yüksek senetleri de zorla ödetmek veya karşılığında bir bölüm Müslümanların bağ ve bahçelerini zapt etmiş ve tapularını elde etmiştir..." Mektup uzun ve şöyle bitiyor: "Bu arz ettiklerime ek olarak bilgileri daha sonra parça parça sunacağıma söz veriyorum efendimiz hazretleri" Biz bu arzuhalde Topal Osman'ın sadece Rumların değil Müslümanların da mallarına çöküp el koyduğunu öğreniyoruz.

Çok sayıda şikâyetname var ve dediğim gibi Cemal Şener bunları düzenleyerek kitabına ek yapmış. Rast gele seçiyorum, 13 Ocak 1921 tarihini taşıdığına göre kendisini, belediye başkanı ilan ettiği günlere denk geliyor olmalı. Amerikan konsolosunun İstanbul'a gelip

İngilizlere verdiği bilgi notuna göre Topal Osman 900 kişiyi bir mağaraya doldurup katlediyor. Şimdi buna kuşkuyla yaklaşmak hakkımız olmalı zira burada “bir gavurun başka bir gavura” ilettiği haber mahiyetinde bir nottur söz konusu olan. Uydurma ya da abartma olabilir. Ancak Topal Osman’ın Havza’da Mustafa Kemal ile buluştuklarında ona söyledikleri var ve bu onun bilinen tabiatına pek de aykırı düşmüyor: “Siz hiç merak etmeyin Paşam! Bu pontos Rumlarına öyle bir tütsü vereceğim ki hepsi mağaralarda eşek arıları gibi boğulup gidecek. ” Bu sözleri “Kutsal İsyan” dan aktarmış oluyorum... Sözünü tutmuş olabilir!

Şimdi 30 Mart 1923. Ankara günlerindeyiz:

Büyük Millet Meclisi Ali Fuat Paşa’nın başkanlığında toplanmıştır. Kürsüde Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni vardır ki gayet cerbezeli olup İkinci Grup’un başkanıdır:

“Efendiler! Bu şerefli kürsü bugün elim bir vaziyete sahne oluyor. Bu şerefli milletin mebusları bugün kan bağlamış bir zavallı, bir biçare gibi birbirlerine bakıyor. Ey Kâbe-i millet! Sana da mı taarruz? Ey milletin iradesi sana da mı taarruz?(...) Efendiler Ali Şükrü Bey iki günden beri kayıptır. Azametli, şerefli, muazzam bir tarihin sahibi bir milletin vekili kayboluyor da hükümet bulamıyor. Evet iki gündür bulamıyor. (...) Ali Şükrü Bey’in basit bir kaza veya herhangi bir kimsenin başına gelebilecek adi bir tecavüze maruz kalmış olmasını isterdim. Ya Allah göstermesin siyasi bir taarruza uğramış ise. Efendiler! Ya siyasi bir cürümse. Denmek ki bu memlekette her hangi bir fikrin serdarı yaşayamayacaktır. Ölecektir.”

Ali Şükrü Bey’in cesedi iki gün sonra Çankaya Köşkü’nün yakınlarında Papazın Bağı denilen yerde toprağa yarı gömülü olarak bulunur. Kısa bir süre sonra cinayeti işleyenin Topal Osman olduğu anlaşılır. Topal Osman jandarma birlikleri ile çatışmaya girer öldürülür. Topal Osman’ın ölü bedeni yoğun istek üzerine meclisin önüne kurulan darağacına asılır!

Farkındayım, yazı uzadı. Ali Şükrü Bey cinayeti ve sonrası başka bir yazının konusu olsun.

Şimdilerde tartışılıyor Yarbay Topal Osman Ağa'yı ne yapsak da başköşeye oturtsak diye. Asker kaçağı idi "yarbay" rütbesini takıldığında Oldu olacak "mirliva" rütbesi verip Devlet Mezarlığı'na kaldırsınlar törenle!

KAYNAKLAR:

Ebubekir Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları, Çağdaş Y. İst. 1982

Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyân, cilt:2, Tekin Y. İst. 1986

Arif Cemil, 1. Dünya Savaşı'nda Teşkilatı Mahsusa, Arba y. İst. 1997

Cemal Şener, Topal Osman olayı, And y. İst. 1992

Falih Rıfki Atay, Çankaya, Bateş y. (tarihsiz) İst.

Kaynak: sol.org.tr